

מרכז ההדרכה
www.noartelem.org.il

דיונים

דיון ניראה לעיתים כנושא בעייתי להעברה בגילאים הקטנים. ראשית נציין כי על אף שדיון הוא מתודה, הדיון הינו גם מטרה בפני עצמה – דרכו נוכל ללמוד להקשיב האחד לשני ולכבד האחד את השני, יכולות הניסוח שלנו משתפרים, החניך מקבל תשומת לב מלאה מהמדריך ומהחניכים האחרים והכי חשוב – שואלים אותו – מה הוא חושב, מה מציק לו, מקשיבים לו בדרך הנעימה שמציע החינוך הבלתי פורמאלי.

חשוב לזכור כי אסור לנו לתת לחניכים שלנו משימה אשר לא יוכלו לעמוד בה ועל כן – עלינו להקדיש זמן מוקצב לחניכים לפי יכולותיהם, לבנות את הדיונים בצורה מאוד ברורה, מובנית בקפידה (לכתוב את כל השאלות, הפרובוקציות ונקודות הדיון עוד בשלב הכנת הפעולה), לגוון בדרכי העברת הדיון, ולעצור אותו ברגע שהוא כבר לא עונה על מטרת הפעולה.

פתיחת דיון:

מתודות אלו משמשות כפתיחה לדיון משום שניתנת לחניכים ההזדמנות לחשוב באופן ראשוני על הנושא ולהביע את דעתם. מתודות אלו מאפשרות פירוק של רעיונות מורכבים לרמה שבה יותר קל לבחון אותם. חשוב לפתח מתודות אלו לדיון (אפשר להיעזר במתודות הדיון).

קירות מדברים - על הקיר תלויים פלקטים שעליהם רשומים משפטים / קטעים. החניכים עוברים בין הפלקטים וכותבים את דעתם על הרשום בפלקט. כשהחניכים מסיימים אוספים את הפלקטים ומקיימים דיון על הכתוב.

אפשרות נוספת - כל חניך נעמד ליד הפלקט שהוא הכי מסכים איתו / מתנגד לו.

כדאי לעשות מתודה זו בפתיחת הפעולה או מיד לאחר הפסקה על מנת שהמדריכים יתלו את הפלקטים לפני כניסת החניכים לחדר ושהחניכים לא יראו את הפלקטים לפני שיוזמנו להגיב עליהם.

מרכז ההדרכה
www.noartelem.org.il

דף גמרא- מתודה לנושאי אקטואליה. כל חניך מקבל דף או דפים עם קטעים ופרשנויות שונות לנושא שעליו הולכים לקיים דיון (צריך להכין מראש). דף הגמרא יוצר דיון דינמי, שכן אפשר לעבור בין נקודות השקפה שונות בקלות במהלך הדיון.

דף גמרא 2 -- תולים על הקיר פלקטים שבמרכזם כתוב נושא הפעולה או קטע קצר שמתייחס אליו. מסביב לטקסט כותבים שאלות ואמירות להתייחסות (צריך להכין מראש). כל חניך מקבל מרקר וכותב את דעתו על הפלקטים לפי השאלות והאמירות. זוהי נקודת הפתיחה לדיון שהיא הרבה יותר מעמיקה, מכיוון ששלב הבירור הראשוני והאישי בנושא כבר התקיים.

אפשרות נוספת- להכין את "דפי הגמרא" על דף קטן ולחלק לכל חניך כדי שהתייחסות החניכים תהיה יותר אישית והחניכים יכתבו דברים שהם לא היו כותבים על הפלקט.

משחק עמדות (4 פינות)- המדריך מציג דילמה ונותן 4 אפשרויות לפתרון, כל פתרון מיוצג על ידי פינה אחרת בחדר, וכל חניך צריך ללכת לפינה שמייצגת את האפשרות העדיפה עליו. אפשר להמשיך ולקיים דיון לפי הקבוצות שנוצרו ואפשר לעבור הלאה אל הדילמה הבאה....

בחירה בין משפטים- לדיון בנושא גדול: מכינים פלקטים קטנים, כל פלקט מייצג תת נושא של הנושא הגדול. על כל פלקט רושמים משפטים המייצגים דעות שונות בקשר לתת הנושא. לכל משפט יש מספר בכל פלקט מספרים שונים מפלקט אחר (1-5, 6-10, 11-15 וכו'). החניכים עוברים בין הפלקטים ורושמים על פתק מספרים של משפט אחד מכל פלקט איתם הם מזדהים. לאחר שכולם סיימו מתחלקים לקבוצות לפי חניכים שרשמו מספרים זהים ומבצעים ביחד משימה הקשורה בנושא הפעולה.

תערוכה- מכינים ביחד תערוכה על נושא מסוים, רצוי שהתערוכה תהיה כמה שיותר יצירתית ותכלול מוצגים מעניינים (יצירות שהכנתם בנושא, שירים, מאמרים, פסלים, חפצים מהבית ועוד... ועוד... ועוד...).

בעיות על הקיר- מתחלקים לשתי קבוצות כל קבוצה מקבלת דפים, מרקר ונייר דבק. הקבוצות נעמדות ליד קירות מנוגדים בחדר. עם הניתן האות כל קבוצה צריכה לכתוב כמה שיותר בעיות או היגדים בקשר לנושא מסוים בזמן נתון ולהדביק על הקיר. לאחר מכן הקבוצות מתחלפות ועם הישמע האות כל קבוצה מקבלת את אותו הזמן מהסיבוב הקודם לפתור כמה שיותר בעיות או לענות על ההיגדים. בסוף אוספים את הדפים מהקיר ומנהלים דיון.

מרכז ההדרכה
www.noatelem.org.il

שימו לב שכל קבוצה מקבלת רק מרקר אחד ונייר דבק אחד כדי שיעבדו בשיתוף פעולה.

על הגב- כל חניך מקבל דף, רושם עליו אמירה בנושא הפעולה ומדביק על הגב. לאחר מכן החניכים מסתובבים בחדר ורושמים תגובות על הדפים שמודבקים על הגב. לבסוף אוספים את הדפים ומקיימים דיון על האמירות והתגובות.

אפשרות נוספת- המדריכים מכינים מראש דפים עם אמירות ומדביקים על גב החניכים.

הצבעה- כל אחד מקבל פתק, המדריך שואל שאלה והחניכים כותבים על הפתק תשובה במילה אחת. לאחר מכן מניפים את הפתקים ורואים לאיזו תשובה יש רוב.

אפשרות נוספת- המדריך אומר משפט בנושא מסוים והחניכים כותבים בעד או נגד ורואים למה יש רוב בקבוצה.

מה בא קודם- מתודה זו טובה ללמוד רצף של דברים, למשל, רצף היסטורי. כותבים על כרטיסיות משפטים המתארים תקופות, והחניכים צריכים לדרג את המשפטים בסדר עולה.

מיון וניפוי- מתודה לדירוג עמדות. החניכים מקבלים, רשומים על כרטיסיות, ערכים, מילים, חפצים וכו' בנושא הפעולה והם צריכים לבחור את הכי חשובים על דרך השלילה, בהתחלה מורידים את שתי הכרטיסיות הכי פחות חשובות, אחרי זה מורידים עוד שתיים וממשיכים הלאה עד שנשארות הכרטיסיות הכי חשובות.

בניין מדורג- מתודה לדירוג עמדות. כותבים את העמדות, אמירות, משפטים, ערכים על כרטיסיות וכך ניתן לדרג בצורה גמישה: לשים שתי כרטיסיות במקום השני (אם שתיהן חשובות באותה מידה) שלוש כרטיסיות במקום הרביעי וכו'.

חיץ ופרח- רושמים על פלקט מילים המתייחסות לנושא מסוים, החניכים צריכים לסמן ליד מילה שהם מזדהים איתה פרח, וליד מילה שהם לא מזדהים איתה חיץ.

מד חום- על קיר אחד כתוב "חם" (או +100) ועל הקיר שמולו כתוב "קר" (או -100). על החניך למקם את עצמו בהתאם לדעתו על הנושא עליו מדברים (חם וקר מייצגים עמדות מנוגדות).

סקלה על הרצפה (סרגל מדדים)- על הרצפה מונחים דפים שעליהם כתובים מספרים. בצד אחד הערך הנמוך ביותר ובצד השני הערך הגבוה ביותר. על החניכים למקם את עצמם (או פתק עם שמם) על הסרגל בהתאם לדעתם (שני הצדדים הקיצוניים של הסרגל מייצגים עמדות מנוגדות).

מרכז ההדרכה
www.noartelem.org.il

מכירה פומבית - מכירה פומבית מאפשרת בחינה יחסית- מה "שווה" יותר ומה פחות. כל חניך (או קבוצת חניכים) מקבל סכום כסף מסוים, והוא צריך לרכוש באמצעותו דברים שונים שיוצעו למכירה פומבית. המדריך ישמש כמנהל המכירה ויציע פריט אחר בכל פעם ואת מחירו ההתחלתי. החניכים יעלו הצעות מחירים, עד שתועלה ההצעה הגבוהה ביותר. המדריך יכריז על הסכום, ואז: "פעם ראשונה... פעם שנייה... פעם שלישית..." אם אף חניך לא הציע הצעה גבוהה יותר מזו שהוצעה- הפריט יימכר לחניך שנתן את ההצעה הגבוהה ביותר. לדוגמה: נותנים לחניכים סכום כסף מסוים ועליהם לקנות את המרכיבים של הקבוצה באידיאלית.

דיאגרמת גשם - כל חניך מקבל מספר מסוים של ריבועים מקרטון. על הקיר תלוי בריסטול, שעליו משורטטת מערכת צירים. על ציר אחד כתובים הדברים שאותם רוצים לדרג (למשל ערכים). כל חניך ימקם את הריבועים שלו מעל הערכים, כך שמעל החשובים יותר ימקם יותר ריבועים. בסוף מקבלים דיאגרמה שמבטאת באופן ויזואלי את מידת החשיבות שכל החניכים יחד מייחסים לערכים השונים.

גרף דעות - כל חניך מקבל על דף מערכת צירים. על הציר האופקי רשומים הערכים אותם צריך לדרג ועל הציר האנכי- מספרים מהקטן לגדול שמסמלים חשיבות או הסכמה (נמוך יותר: לא מסכים או לא חשוב, גבוה יותר: מסכים או חשוב). כל חניך צריך לסמן את מקומו על הדף לפי מידת ההסכמה שלו בנושא או לפי החשיבות שהוא נותן לנושא.

גרף ידע - כמו גרף דעות, רק שבציר האופקי רשומים נושאים והציר האנכי מסמל את מידת הידע של החניך באותו נושא (נמוך- לא יודע כלום בנושא, גבוה- שולט היטב בנושא)

דיאגרמת עיגול - החניכים מקבלים עיגול ריק וקטגוריות מסוימות. החניכים צריכים לחלק את העיגול לפי החשיבות שהם נותנים לכל קטגוריה או לפי הזמן שהם משקיעים בה במשך היום. בסוף אפשר להביא פיצה או עוגה ולחלק אותה לפי איך שהחניכים החליטו.

מעגלים חותכים - שיטת מיון. מציירים שני מעגלים החותכים אחד את השני. כל מעגל מסמל משהו מנוגד (למשל דתיים- חילוניים) המטרה היא למיין ערכים או דברים אחרים ולרשום בתוך העיגולים: חלקם שייכים לנושא (מעגל) אחד וחלקם לאחר, את הדברים המשותפים כותבים בחלק החופף.

מרכז ההדרכה
www.noartelem.org.il

אסוציאציות - מתודה שמתאימה לפתיחת פעולה או דיון. מציגים את נושא הפעולה ומבקשים מהחניכים לרשום על פתק 5 אסוציאציות לנושא. לאחר מכן מבקשים מהחניכים לרשום + ליד אסוציאציות חיוביות בעיניהם ו - ליד אסוציאציות שליליות בעיניהם.

העברת הדיון:

בדרך כלל קשה לקיים דיון ברמה גבוהה ולבחון את כל הצדדים של הנושא. המתודות להעברת דיון עונות על שני צרכים-

1. הן מספקות כלים לקיום דיון שבו כל החניכים משתתפים ונשמרים בו כללי התנהגות נאותה (תרבות דיון) ובנוסף מאפשרות קבלת דעות מגוונות ושונות.
  2. המסגרות שהמתודות יוצרות מעודדות את החניכים לחשוב על צדדים נוספים בדיון ולא רק על העמדה הראשונית שלהם.
- אולם אין לסמוך רק על המתודות, חשוב לתכנן מראש את הדיון, להכין שאלות מנחות ולקיים דיון תקין ומעמיק (כדאי להיעזר בעץ הדיון).

סבב- הצורה הבסיסית ביותר לפתוח דיון, יושבים במעגל, כל חניך לפי תורו מתייחס לשאלה שהמדריך שואל בנושא הדיון. היתרון המתודה זו הוא שניתנת ההזדמנות לכולם לדבר משום שהדיבור הוא על פי תור.

שני בלונים בסבב- המדריך מחלק לחניכים שני בלונים בצבעים שונים. הבלונים מועברים במעגל בכיוונים הפוכים, כשכל צבע מייצג דעה. לדוגמה: בעד ונגד, מי שמחזיק בלון בצבע אדום צריך להביע את דעתו נגד נושא הדיון, מי שמחזיק בלון בצבע ירוק צריך להביע את דעתו בעד נושא הדיון. הבלונים עוברים בכל פעם בסבב לאדם הבא התור עד שכל יושבי המעגל הביעו את דעתם גם בעד וגם נגד.

אפשרות נוספת- המדריך יכתוב על בלון אמירה לגבי נושא הדיון והחניכים יכתבו את דעתם על האמירה על גבי הבלון. אפשר להעביר מספר בלונים עם מספר אמירות.

מעגל זוגות- החניכים יושבים בשני מעגלים, פנימי וחיצוני, אחד מול השני כך שנוצרים זוגות. המדריך אומר נושא עליו כולם משוחחים בזוגות, כעבור מספר דקות המדריך אומר למעגל הפנימי לזוז מקום אחד שמאלה ומכריז על נושא חדש לשיחה או על נקודה נוספת באותו נושא.

מרכז ההדרכה
www.noartelem.org.il

מעגל זוגות עם פתקים - כמו במעגל זוגות רגיל רק שבמקום שהמדריך יגיד נושא אחד לכולם, מול כל זוג מונח פתק עם נושא אחר לשיחה, כשמגיע הזמן להתחלף שני המעגלים זזים והפתקים נשארים במקום, כך שכל פעם יש זוגות חדשים ונושאי שיחה אחרים.
אפשרות נוספת: קפה דילמה – יושבים סביב שולחנות באווירת בית קפה ובמרכז השולחן ישנה דילמה שעל חברי שולחן זה לדון בה.

אקווריום - מכניסים שני חניכים לתוך המעגל ומושיבים אותם אחד מול השני. כל אחד מקבל פתק המביע עמדה המנוגדת לעמדה של השני. כל חניך צריך לייצג את הדעה הכתובה (בלי קשר לדעתו האישית). כאשר החניך "נתקע", חניך אחר צריך להיכנס ל"אקווריום" ולהמשיך לייצג את העמדה הכתובה בפתק. בנוסף חניך שרוצה יכול להחליף את אחד הדוברים ב"אקווריום" על ידי נגיעה בכתף. מתודה זו טובה כשיש לבחון נקודה מסוימת מעמדות שונות. היא גם עוזרת כשתרבות הדיון בקבוצה לקויה, שכן רק למי שנמצא ב"אקווריום" מותר לדבר.

חטיפות שבדיות - מחלקים את הקבוצה לשתי קבוצות, כל קבוצה מחזיקה צד אחד בדיון. הקבוצות עומדות בשתי שורות אחת מול השנייה. בכל פעם נותנים לנציגים משני הצדדים לדבר ולשכנע את חברי הקבוצה השנייה. אחרי כל סיבוב מי שהשתכנע עובר לצד השני, המטרה של כל קבוצה - להעביר אליה כמה שיותר אנשים.

הקונכייה - קובעים מראש חפץ מסוים שרק מי שמחזיק אותו יכול לדבר.

סיכום דברי הקודם - במשך הדיון חייב הדובר לחזור על דברי מי שקדם לו, לפני שיביע את עמדתו. על מנת לעודד את החניכים להקשיב לדברי הדובר הקודם ולא לחשוב רק על "מתי תורי לדבר..."

בעד ונגד - לפתיחת הדיון המדריך מציג שאלה פותחת וכל חניך צריך לרשום על דף האם הוא בעד או נגד ולהוסיף משפט מנמק. משפטים אלו יהיו בסיס לדיון.

בול זבנג – כל חניך מקבל פתק אשר בצדו האחד כתוב "בול" ובצדו השני כתוב "זבנג". מקריאים דילמה / עמדה או כל נושא שעליו רוצים לדון. החניך שהקריא אומר את דעתו בנושא וכל מי שמסכים איתו / מרים את הפתק עם המילה "בול" וכל מי שאינו מסכים מרים את הפתק עם הצד "זבנג". כל אחד / אחדים מסבירים מדוע דעתם שונה / דומה לעמדה אשר הוצגה.

מרכז ההדרכה
www.noartelem.org.il

שעון פגישות - כל חניך מקבל דף עם ציור של שעון. על החניכים למלא את לוח הפגישות שלהם, כך שבכל שעה יפגשו עם חניך אחר. המדריך מציין את השעה ואת הנושא שבו צריך לדון, והחניכים נפגשים ומשוחחים על פי לוח הפגישות שקבעו מראש.

כדור צמר - יושבים במעגל ונותנים לאחד החניכים כדור צמר. החניך צריך להחזיק בחוט, למסור את הכדור לאחד מחברי הקבוצה ולשאול אותו שאלה הקשורה לנושא הפעולה. כל ממשיכים עד שנוצר פלונטר. בסוף צריך למסור את הכדור בסדר הפוך ולהתיר את הפלונטר, כל מי שמקבל את הכדור צריך לענות על השאלה שנשאל בסיבוב הקודם.

נייר טואלט - מעבירים גליל של נייר טואלט בין החניכים ואומרים להם לקחת כמה שהם רוצים. לאחר מכן כל אחד מספר על עצמו דברים או מביע טיעונים בעד / נגד נושא הדיון כמספר הריבועים שהוא לקח מהנייר טואלט.

הייד פארק - מבקשים מהחניך בעל הזיקה הישירה ביותר לנושא הפעולה, או מהחניך שהכי מעוניין, לעלות לדוכן הנואמים ולשאת נאום (רצוי שהנאום יהיה חוצב לבבות) הנושא המדובר. כשסיים את נאומו, עולה לדוכן הנואמים חניך אשר מתנגד לדעותיו של הנואם הראשון, ונושא נאום המשקף את דעותיו. אפשר לחזור על כך מספר פעמים (במידת הסביר) כך שרוב ההשקפות של החניכים ייוצגו מעל הדוכן. לבסוף אפשר לקיים הצבעה בין שתי הדעות או רק ליהנות מעצם הדיון. חשוב שיהיה ל"הייד פארק" מנחה כריזמטי שיעודד חניכים להשתתף ויעזור לעורר את הדיון.

דיון ציבורי- דיבייט - הדיון תמיד מתקיים על קונפליקט מסוים, בוחרים שלושה נציגים מצד אחד ושלושה נציגים מהצד האחר. כל נציג מהקבוצה מדבר בתורו. על פי הסדר: הראשון מקבוצת הבעד, הראשון מקבוצת הנגד, השני מקבוצת הבעד, השני מקבוצת הנגד וכו'... על הנציגים להתייחס לדברים שנאמרו על ידי הנציגים מהקבוצה השנייה. כמו כן, לקהל ניתנת הזכות לשאול שאלות בין נציג לנציג. אפשר לעשות הצבעה בסוף ובה הקהל מחליט מי מנצח.

משת"פים - לתוך הדיון מושתלים חניכים שתודרכו מראש לנהוג באופן מסוים, אשר יקבע את אוירת הדיון, כך שתושג מטרה משנית בנוסף לשיחה. לדוגמה: פרובוקטורים - חניכים אשר יביעו במתכוון עמדות קיצוניות ובוטות במטרה להלהיט את הדיון, וזאת כדי לבחון את תרבות הדיון בקבוצה.

מרכז ההדרכה
www.noartelem.org.il

המשת"פים יכולים גם להביע עמדות מנוגדות לעמדות שאר חברי הקבוצה וכך לעורר את הדיון. חשוב לבחור לתפקיד המשת"פים חניכים מתאימים.

תצפיתנים- ממנים חניכים אשר צריכים לכתוב את כל המתרחש בפעולה: מי הדובר העיקרי, מי לא מדבר כלל, באיזו אורה מתנהל הדיון, כמה אנשים משתתפים בדיון וכו'. לאחר פרק זמן מסוים ה"תצפיתנים" מוסרים את ממצאיהם לקבוצה, והחניכים בוחנים האם וכיצד לשפר את המצב.

ערב דוורים- מכינים מראש הרבה ריבועים קטנים של נייר, ומחלקים לכל חניך עט. המדריך משמש דוור שמעביר את הפתקים בין החניכים. החניכים צריכים לכתוב אחד לשני על פי שאלות מנחות ולהעביר את הפתקים באמצעות הדוור.

לדוגמה: אני כועס עליך כי... התכונה שאני הכי אוהב בך... אני מרגיש שבזמן האחרון התרחקנו כי... התנהגות שהייתי רוצה שתשפר... אני מתקשה להתקרב אליך כי... משהו שאף פעם לא העזתי לומר לך בקול רם... חשוב ליצור בערב אווירה מתאימה של פתיחות ואינטימיות.

בניגוד לדעתך- בוחרים שני חניכים ונותנים להם נושא לדיון. הם חייבים להתחיל כל משפט במילים "ב"בניגוד לדעתך..."

פתקים בכובע: מכניסים לכובע את השאלות לדיון וכל חניך מוציא פתק עם שאלה מהכובע ועליו לענות עליה. ניתן להוסיף כי לאחר שענה הוא יכול לבחור מישוהו שהיה רוצה כי גם הוא יענה על שאלה זו.

כולם על הכיסאות : מתחילים בנושא לדיון כאשר המדריך מורה כל פעם על מישוהו אחר להגיב על נושא מסוים – זהו דיון רגיל אך על כיסאות...

קירות מנוגדים: על קיר אחד כתוב מסכים ועל הקיר השני כתוב לו מסכים – החניכים מצביעים עם הרגליים לגבי הנושאים והמשפטים לדיון. כך ניתן לפתח דיונים קצרים וממוקדים סביב מדוע חניך בחר להיעמד במקום מסוים ולא במקום אחר, מי יכול לשכנע אותו...

איש הבעד ואיש הנגד: שואלים חניך שאלה ומבקשים משני חניכים לייצג את שתי הדעות – אחד יושב לימינו הוא איש הבעד והשני יושב לשמאלו והוא איש הנגד – כל אחד מהם מנס לשכנעו מדוע הוא הצודק...

מרכז ההדרכה
www.noartelem.org.il